

Parels in schrift

Huldeboek voor Marc De Groote

Koi lipios q nay.

40. पहि न्हि' छ' ओ' ॥

6 май ар афнрнр.

$\mu \dot{a} \dot{z} \alpha \alpha \alpha$.

$\frac{6}{\sqrt{e}} \frac{\omega^2}{c} \frac{1}{\lambda} \frac{1}{\nu} \frac{1}{\mu} \frac{1}{\rho}$

и брадою дѣнтя.

καὶ ὁ αὐτὸς αὖ.

κατὰ ζαο ὑποθαίμεαι.

εδου. ὁ φράσσου ἄρτι.

πὴ λείωμα.

σὺν τῷ λόγῳ τῷ θεῷ καὶ
 μετὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν
 υἱὸν καὶ τὸν ἅγιον πνεῦμα
 ἀΐνον αἰεὶ καὶ πάντοτε· -

τὰς αἰτίας μὴ προπάρειθαι
 τοπικῶς τὸ προπάρειθαι
 αἰκούειν ἡσυχάζειν
 δὲ καὶ χρονικῶς. πρότ
 ἄνθρωποι αὐτὸ ἡσυχάζειν
 ἡσυχάζειν καὶ πρὸ τοῦ παρ
 ἡσυχάζειν αὐτὸ τοῦ παρ

Parels in schrift

Huldeboek voor Marc De Groote

Editores: Tine Scheijnen en Berenice Verhelst

2019

Inhoudstafel

Voorwoord	vii
Mark Janse, Tine Scheijnen en Berenice Verhelst	
κολοφών	1
<i>Gest Hystoriale</i>	3
Tine Scheijnen	
Heliodorus' <i>Aethiopica</i> 5.13-14	7
Koen De Temmerman	
Homer, <i>Iliad</i> 22.186-213 (Hektor's doom)	11
Filip De Decker	
<i>“want al wat ik je schrijf, komt neer op deze ene wens: dat je bij me bent en me je gezelschap schenkt”</i>	15
Maximos Planudes, <i>Brief aan Melchisedek Akropolites</i> (ep. 95 Leone)	17
Reinhart Ceulemans	
<i>Brief van Besodorus aan Theophanes</i> (P.Herm. 6)	21
Klaas Bentein	
Libanius, <i>Brief</i> 836	25
Lieve Van Hoof	
<i>“philologues, sauveurs des textes anciens”</i>	29
Épigramme en l'honneur de Nicéτας	31
Marie-Hélène Marganne	
<i>Brief van Probus aan Manatine</i> (Ugent Pap. Inv. 69)	35
Joanne Stolk	
Heraclitus, Derveni-papyrus col. IV, 5-10 en P. Oxy. 3710	39
Danny Praet	

Die 16 Weltwunder des Georgios Sanginaios	43
Andreas Rhoby	
A peculiar Byzantine book epigram (FR24 Rhoby)	47
Enrico Magnelli	
Christophoros Mitylenaios, <i>gedichten</i> 33 en 34 (ed. De Groote)	51
Floris Bernard	
Sôtèrios II.Q16a	55
Lara Sels	
 <i>“mede heb ic exempel ande Grieken genomen”</i>	61
De Griexe taal die zó waard gheacht is (<i>Twe-spraack</i> 1584, p. 110)	63
Luc De Grauwe	
<i>De Cycloop</i> (Axo, 2011)	67
Mark Janse en Eline Daveloose	
Monnik Hrabārs <i>Over de letters</i>	71
Raymond Detrez	
<i>Hermaphroditus</i>	73
Wim Verbaal	
 <i>γράμματα μαθεῖν δεῖ καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν</i>	77
Christodorus, standbeeld van Demosthenes (AP 2.23-31)	79
Berenice Verhelst	
Flavius Josephos’ description of Iotapata (<i>De bello Judaico</i> VII)	83
Kimberley Mouvet	
Pseudo-Clementijnse <i>Homiliae</i> (2.37, 4.3 & 20.13.3)	87
Benjamin De Vos	
“I am a Grammatical Textbook” (DBBE Type 5248)	91
Ilse De Vos, Sien De Groot en Anne-Sophie Rouckhout	
Het Chilia-project	95
Toon Van Hal	
 <i>“C’étaient des gens honnêtes et comme les autres, riant avec leurs amis”</i>	99
Blaise Pascal, <i>Pensées</i>	101
Alexander Roose	
Leonardo Da Vinci, codex Trivulziano 2162	105
Sarah Bonciarelli en Claudia Crocco	

Socrates van Constantinopel; <i>Kerkgeschiedenis</i> 6.22.1-8 Peter Van Nuffelen	109
<i>“t Is Marc, ‘t is Marc, en steeds opnieuw: ‘t is Marc, ‘t is Marc”</i>	113
Marcus 2.4-12 / Lucas 5.19-24 Gunnar De Boel	115
Gregory of Nazianzus, <i>carm.</i> 1.1.21 (PG 37, 491-492) Rachele Ricceri	119
Het geestelijk testament van Markos Monachos Peter Van Deun	123
Μάρκος εὐφραίνει ψυχὰς σκότει μενούσας (DBBE type 2630) Kristoffel Demoen	127
<i>Tabula Gratulatoria</i>	131

Christodorus, standbeeld van Demosthenes (AP 2.23-31)

Een museumcatalogoog in hexameters, een literaire gidsbeurt door een bronzen galerij, een verstilte blik op een groots cultureel verleden. De beschrijving van standbeelden in het Zeuxippus gymnasium van Christodorus van Koptos (*Anthologia Graeca* II) is als literair werk vrij uniek van opzet. De context en vorm waarin het is overgeleverd lijken te suggereren dat het om een collectie van zogenaamde ‘ecphrastische epigrammen’ zou gaan, die je op de basis van de standbeelden in een dergelijke galerij had kunnen verwachten. Opschriften voor standbeelden – veelal fictief – zijn immers in grote getale in de *Anthologia* te vinden. De presentatie van het werk lijkt dit idee te bevestigen. In moderne uitgaven knippen de tussentiteltjes per standbeeld de tekst van Christodorus in 80 stukjes. In de beroemde *Codex Palatinus* (tiende eeuw) staan de titels, net als bij de eigenlijke epigrammencollecties, nog iets subtieler in de kantlijn.

Dat het echter wel degelijk om één doorlopende tekst gaat, blijkt ontegensprekelijk uit het feit dat de overgang van het ene naar het andere standbeeld evengoed midden in een vers kan vallen, na de cesuur. En ook al is er ogenschijnlijk geen structuur aangebracht in de opeenvolging van standbeelden, er is een zekere eenheid, zowel op een basaal syntactisch niveau door voegwoorden, bijwoorden en partikels die opeenvolgende onderdelen verbinden, als op een basaal narratologisch niveau, door de ik-persoon (de verteller, de gids) die duidelijk één en dezelfde blijft doorheen het gedicht.

De auteur Christodorus van Koptos was actief aan het hof van Anastasius I (Byzantijns keizer, 491-518). We kunnen hem als één van de hekkensluiters van de epische traditie beschouwen, wat het ook extra toepasselijk maakt dat in zijn museale terugblik op de Griekse (en Romeinse) klassieke cultuur vooral de Trojaanse verhaalstof veelvuldig aan bod komt. Misschien is het ook toepasselijk dat dit gebeurt in de vorm van her en der verspreide standbeelden, versteend in een moment van actie en uit hun narratieve context gerukt. Wat de precieze verhouding was tussen deze tekst en de eigenlijke standbeeldengalerij van de Zeuxippus-thermen in Constantinopel (verwoest in 532) is overigens niet helemaal duidelijk. Hoe dan ook geeft de tekst een interessante inkijk in het culturele geheugen van de late oudheid. Wie krijgt er wel of niet een plaatsje in deze eregalerij? Geen helden uit een recenter verleden, in elk geval! De jongste in de reeks is

opvallend genoeg de Latijnse proza-auteur Apuleius (tweede eeuw n. Chr.). De overige standbeelden verheerlijken vooral een mythisch verleden (Trojaanse helden, mythische zieners en Olympische goden), en prominente figuren (van Sappho tot Pericles) uit de Griekse Archaische en Klassieke periode. Er is een – niet onverwachte – ereplaats voor Homerus, die veruit het uitvoerigst beschreven wordt, en ook een opvallende voor Vergilius die als ‘tweede Homerus’ de rij afsluit.

Dat Demosthenes als gevestigd schoolauteur – ook toen al! – een plaatsje kreeg, mag niet verbazen. Het zijne is het vierde standbeeld dat aan bod komt (verzen 23-31). Opvallend is de driedelige opbouw van de passage. Ik vertaal in zesvoetige jamben.

Καὶ Παιανιέων δημηγόρος ἔπρεπε σάλπιγξ,
 ῥήτρης εὐκελάδοιο πατήρ σοφός, ὁ πρὶν Ἀθήναις
 πειθοῦς θελξινόοιο νοήμονα πυρσὸν ἀνάψας. 25
 ἄλλ' οὐκ ἡρεμέων διεφαίνετο, πυκνὰ δὲ βουλήν
 ἔστρώφα, πυκινὴν γὰρ εἶδεδο μῆτιν ἑλίσσειν,
 οἷα κατ' εὐόπλων τεθωμένος Ἡμαθιῶν.
 ἦ τάχα κεν κοτέων τροχαλὴν ἐφθέγγετο φωνήν,
 ἄπνοον αὐδήνεντα τιθεὶς τύπον· ἀλλὰ ἐ τέχνη 30
 χαλκείης ἐπέδησεν ὑπὸ σφρηγίδα σιωπῆς

Over het standbeeld van Demosthenes

*Ook de klaroen van Paeania sprong in het oog,
de redenaar, de wijze vader van de kunst
van het welluidend spreken. In Athene, ooit,
stak hij de met verstand bedeelde fakkel aan
van Overtuiging, die verstand weet in te palmen.*

Maar hij leek lang nog niet op rust te zijn gegaan. Ook nu nog woog en wikte hij zijn goede raad met zorg en rolde hij zorgvuldig alles uit wat hij gepland had, net zoals hij zich eertijds ook tegen zwaarbewapend Emathia weerde.

*En wees maar zeker dat hij in zijn woede ook
opnieuw een woordenstroom zou produceren en
een stem zou geven aan zijn levenloze beeld,
tenminste, als de kunst van het beeld hem niet bedwong.
Met brons verzegeld kon ook hij alleen maar zwijgen!*

Het idee dat de materialiteit van het kunstobject de persoon die wordt afgebeeld gevangen houdt, en belet te spreken of bewegen is een gekende topos in het antieke genre van

de kunstbeschrijving, en één die bij Christodorus met een opvallende regelmaat voorkomt. Wat deze passage bijzonder maakt binnen Christodorus' werk is dat de naam van Demosthenes nergens voorkomt. Wel in de titel natuurlijk, maar we mogen ervan uitgaan dat die later is toegevoegd, door de compiler van de *Anthologia* of een eerdere uitgever. Onder de titel, in de marges van het manuscript, staat nog een korte specificatie: τοῦ μεγάλου ῥήτορος τοῦ Παιανιέως (Cod. Pal. Graec 23, S 64), wat erop wijst dat de lezer-uitgever die Demosthenes voor ons geïdentificeerd heeft, zich daarvoor in de eerste plaats op de verwijzing naar de Attische deme Paeania heeft gebaseerd. Demosthenes is vermoedelijk de beroemdste inwoner van Paeania aller tijden. Een andere duidelijke aanwijzing is Emathia, de naam van een regio in het antieke Macedonië, waarmee in latere poëtische teksten veelal naar Macedonië als geheel wordt verwezen. Demosthenes' strijdvaardige houding tegen de oprukkende Macedonische koningen, eerst Philippus II en later Alexander de Grote, is ook vandaag nog alom bekend. Een derde en laatste aanwijzing zit, eventueel, in de beginletters van δημηγόρος (publiek spreker) in het openingsvers van de passage. Hoewel de identiteit van het standbeeld dus zonder veel moeite en met grote zekerheid door de laatantieke lezer bepaald kon worden, maakt het raadselspel deze beschrijving toch weer nét dat tikkeltje anders is dan die van de overige 79 in de catalogoog. Wellicht een kwestie van variatie dus, maar het feit dat nét zijn naam werd weggelaten biedt ook een zeker inzicht in welke status van beroemdheid de "grote redenaar van Paeania" in de vroege zesde eeuw n. Chr. had.

In de beeldengalerij van mijn persoonlijke geheugen is daarentegen een speciale plaats voorzien voor 'De Groote' man die de Gentse studenten, mezelf inclusief, jarenlang met steeds eenzelfde geduld en een gevarieerd repertorium aan grapjes door de uitdagendere passages van Demosthenes' redevoeringen gidste.

Dr. Berenice Verhelst
Universiteit Gent, Griekse Literatuur

Refenties

- Bär, S. (2012). Museum of Words: Christodorus, the Art of Ekphrasis and the Epyllic Genre. In M. Baumbach & S. Bär (eds.). *Brill's Companion to Greek and Latin Epyllion and its Reception* (pp. 447-72). Leiden/Boston: Brill.
- Demoen, K. & Verhelst, B. (2019). The tradition of epic poetry in Byzantine literature. In C. Reitz & S. Finkmann (eds.). *Structures of Epic Poetry, vol. 3: Continuity* (pp. 175-210). Berlin/Boston: De Gruyter.
- Kaldellis, A. (2007). Christodoros on the Statues of the Zeuxippos Baths: A new reading of the Ekphrasis. *GRBS* 47, 361-383.
- Paton, W. R. & Tueller M. A. (eds.) (2014). *Greek Anthology, Volume I: Books 1-5*. Translated by W. R. Paton. Revised by Michael A. Tueller. Loeb Classical Library. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Tissoni, F. (2000). *Cristodoro. Un'introduzione e un commento*. Alessandria: Edizioni dell'Orso.

Professor Emeritus Marc De Groote was van 1991 tot aan zijn emeritaat in 2019 verbonden aan de Universiteit Gent: eerst als medewerker, vanaf 2005 als docent en later hoofddocent. Hij was onder andere verantwoordelijk voor de cursussen Oudgriekse taalverwerving en was bijzonder geliefd bij zijn studenten. Als wetenschapper met een bijzondere interesse in tekstgeschiedenis staat hij bekend om zijn filologisch acumen. Hij was ook jarenlang een vaste kracht in het editoriale team van *Byzantion*. In dit huldeboek *Parels in schrift* bespreken (oud-)collega's van de Universiteit Gent en daarbuiten elk een lezenswaardige maar vaak minder bekende tekstuele 'parel' die zij aan Professor De Groote opdragen. De selectie van fragmenten en passages speelt in op diens brede interesse voor taal en tekst, papyri, epigrammen en manuscripten.

✱ πρόφρομι μὴ θόμαι. ἔθθ
 βρζομ ὅπληιδήτοι μόοσ ἔ
 ὦ σὺ πάμ. ὦ τρωε, πάροσ
 κηιδέκατον μύμποιο | καρῆ
 ἔκτορ αὐτὸς ἀσβρ χῶ | κρομ
 ὦ σὺ ὅτε με κρομ ὁρ ἀφί | κ
 ὁρ σασ βζ βύμησ, δαὐτῶν
 τὸ μδ' εἰ πέρ τε λάθῃσι | κα
 ἀλλὰ τ' ἀμι χυθύωμ θβεί θ
 ὦ σὺ ἔκτορ οὐ μὴ θβ ποδώ | κ
 ὁ σάκι δ' ὁρ μήσειε πν λά

Τὸ ἀπὸ ἀγ/κίω
 ἰς Βυζαντινῶν

| SKRIBIS

UNIVERSITEIT
 GENT

ὁ κὼ κωσ/κίω